

Památník Terežín
Literární soutěž

JÁ - RUDOLF DUŠEK

Autor: Gabriela Poncarová, 18 let

Kategorie: 2.

Vedoucí pedagog: PhDr. Miroslava Poláková, Ph.D.

JÁ - RUDOLF DUŠEK

Válka. Pro naši generaci tak vzdálená, a přece tak blízká. Dospělí se nám je snaží přiblížit, abychom pochopili, kolik zla a utrpení přinesla obyčejným a nevinným lidem. Já jsem se o životě za války dověděla od svých dědečků a babiček, kteří válku prožili jako malé děti, takže jejich vnímání všeho, co se dělo kolem, bylo zkresleno mladickým elánem, optimismem, a především snahou jejich rodičů neukrást jim bezstarostnost mládí. Naštěstí žádný z jejich rodin za války nepřišel o život. A snad i proto, když jsem žadonila, aby mi vyprávěli o svých zážitcích z mládí, častokrát je vzpomínky zavedly i do válečného období. Dodnes si pamatuji svůj obrovský údiv nad tím, že i v době takového strádání probíhal obyčejný běžný lidský život, v němž bylo místo i pro dobrodružství, hry, ba dokonce i pro humorné zážitky. Úsměv z tváří se jim ale rázem vytratil, jakmile se v hovoru vzpomnělo jméno jejich strýčka Rudolfa. Naráz všichni zvážněli a plynulost hovoru získala vážné trhliny.

Strýček Ruda? A co je s ním? Sice jsem ho zažila jen krátkou dobu, ale kdybych ho měla charakterizovat co nejuvěstižněji, napadá mě další, pro naši generaci vzdálené slovo – laskavost. Toto slovo dokonce v současnosti z našeho běžného slovníku téměř vymizelo. Protože objevit dnes lidi s touto vlastností se rovná hledání jehly v kupce sena. Já jsem takové štěstí měla. Z mého praprastrýčka Rudolfa laskavost přímo sršela. V době, kdy jsem ho poznala, to už byl více než devadesátiletý pán, neustále se usmívající, pokorný, vlévající do temnoty všedních dní alespoň kousek světla, moudrosti a radosti. Nikdy si nestěžoval ani na zdraví, ani na nepřízeň osudu. V životě by mě nenapadlo, kolik nástrah musel překonat a kolik útrap ve svém životě prožil. O smutných okamžicích svého života nerad hovořil. Říkával, že to zlé je třeba vytěsnit z mysli. A tak z útržkovitých zpráv a zjištění si v hlavě snažím srovnat získané informace. Proto se v nitru vracím o více než 75 let nazpět a naráz, jako bych slyšela jeho hlas...

„Jméno?“ ptá se zapisovatel.

„Rudolf Dušek.“

Jako každému dítěti i mně toto jméno dali mí rodiče. Byl jsem nejmladší ze čtyř dětí. Má matka už byla v pokročilém věku, a tak těhotenství se mnou bylo velmi rizikové. Mnoho doktorů ji zastrašovalo, že mne nedonosí. Matka ale zůstala nezlomná. Každický den se za mne chodila modlit do kostela a slibovala Pánu Bohu, že pokud mne donosí živého a zdravého, udělá vše pro to, abych se stal knězem...

„Narozen kdy a kde?“

„20. listopadu 1917, v Praze - Nuslích.“

Protože jsem miloval a ctil svou matku a dobře jsem se učil, snažil jsem se splnit její sen: stát se knězem. Po maturitě jsem tedy vstoupil do jezuitského řádu a poté začal studovat filozofii na jezuitském Filozofickém institutu. Na začátku války však byl Institut zrušen a jezuitský dům obsazen. A proto jsme se, my studenti, odstěhovali na Strahov k premonstrátům a pokračovali ve svém studiu pod vedením starších spolubratrů. Na některé předměty jsme ovšem museli docházet k františkánům do kostela Panny Marie Sněžné. Po dvouletém studiu jsme byli dne 22. července 1944 na Strahově zatčeni gestapem. Obvinili nás, že jsme poslouchali zahraniční rozhlas a zprávy dále rozšiřovali, čímž jsme pobuřovali lid.

A proto jsem teď tady v „Pečkárně“ a vyslýchá mě špatně česky mluvící Němec, vrchní tajemník gestapa, nějaký Kurt Oberhauser, který je proslaven svou tvrdostí a sadistickými sklony. Hledí na mne....ne jako na člověka sedícího před ním, ale jako na pouhou věc. Jako na věc, se kterou může manipulovat a dělat si s ní, co se mu zlíbí, a o níž předpokládá, že mu nesmí, a ani nebude klást žádný odpor.

Z jeho očí číší radost a uspokojení, když vidí, jak trpím... Škodolibě se usmívá při kopání do mého těla a obličej, z kterého pomalu, ale jistě začíná téct krev. Mému spolubratru ze semináře Josefu Cukrovi prý vytloukl i všechny zuby, museli ho prý pak převést i do nemocnice. Co asi provede mně?

„Jestli se mi nepřiznáš, že jste poslouchali zahraniční rozhlas, dám ti píchnout smrtící injekci!“ křičí na mne.

Mlčím. Nehodlám nic povědět, abych přece jen nepověděl něco, co by mohlo být zneužito...

„A co tyto zakázané exilové noviny? Ty ti taky nic neříkají? Ty jsme u tebe našly také jen tak náhodou, co?!“

Následuje rána za ranou. Vyslýchající mě tluče a kope do mne do té doby, dokud neomdlím. Ještě ve mdlobách slyším: „Odtáhněte ho pryč. A přiveďte dalšího...“

Pořádně se proberu až na cele na Pankráci, kde mi pomáhají usednout na pryčnu mí spoluvězni. Neuplynou ani tři dny a následuje další výslech a pak znovu... a znovu... a znovu. Dny a noci se mi slévají v jeden celek. Nevím dne ani hodiny, kdy se to celé bude opakovat. Ztrácím pojem o čase. Nakonec mě odvázejí k soudu do Strakovy akademie. Věřím, že se vše objasní a já budu moci dokázat, že jsem nikomu nechtěl ublížit.

Již při vstupu do soudní síně spatřím známou tvář. „Kurt Oberhauser,“ zašeptám, „mé dny jsou sečteny.“ Všechny mé naděje jsou najednou ty tam.

Kurt Oberhauser mluví, ale já, přestože němčinu ovládám plynně, nerozumím ani jedinému jeho slovu. Nemohu se soustředit na to, co říká, v takovém jsem šoku. Z mých pesimistických myšlenek mně vytrhne až křičící soudce „Herr Dušek! Herr Dušek! Herr Dušeeek!“ Až napotřetí zpozorním a otočím hlavu správným směrem. „Přiznáváte se ke všem obviněním, co zde byla vyřčena?“ Mlčím. Možná i to mi pomohlo k tomu, že nakonec soud vysloví, že mne nelze uznat vinným pro nedostatek důkazů. Očekávám propuštění, ale místo toho mi, obdobně jako mým dvěma spolubratrům, oznamují, že budu převezen do Malé Terežínské pevnosti. Jako v mráкотách vycházím ze soudní síně a jen náhodou zaslechnu větu vyslovenou jen tak mimochodem, avšak pro můj další život zcela určující: „Na desky jeho soudního spisu nezapomeňte napsat: RU.“

Stává se ze mne pouze číslo ... Pouze číslo..., a to číslo vězeňské. Současně v mé mysli křičí neodbytný hlas, který jako přeskakující gramofonová deska nestále opakuje: RU - Rückkehr unerwünscht, Rückkehr unerwünscht – tedy - Návrat nežádoucí.

Jsem v Terezíně. Pokud v „Pečkárně“ vládla alespoň nějaká spravedlnost, tak tady ji opravdu nenajdete. Dozorci si s námi dělají, co chtějí... Hlad, zima, kolem jen smrt a před námi jen temná, ale známá budoucnost - žebřinový vůz plný nahých mrtvol. Jediné, co tyto mrtvoly odlišuje jednu od druhé, je visačka s číslem. Vůz táhnou vyzáblí, bezbranní lidé, kteří sami nejsou daleko od toho, aby se svalili na vůz. Vždyť ne jeden z těch mrtvých na voze býval dříve jeho tahounem... Další dny vídávám tento vůz znovu... a znovu... a znovu... Pak už se ani nemusím dívat. Před tím charakteristickým zvukem se nemáte kam ukrýt. Kolem vás je jen beznaděj, mrtvoly a nespravedlnost. Přes nekončící hlad už ani necítím třesavku, kterou jsem dostal. Skvrnitý tyfus. Vyrážka na hrudníku, revma... jsem zavšivený až běda. Poslední dobou mi připadá, že postupně zde minutu po minutě ztrácím něco ze sebe samého. Jako se z cibule sloupává jedna vrstva za druhou, zůstává ze mě jen to podstatné, mé vlastní já. Funkční obaly už splnily svou funkci a to, čím se člověk za života obaloval, ztratilo teď svůj význam. Je naprosto jasné, že můj konec se blíží. Upadám do osvobozujícího spánku.

Když jsem se probudil, nechápal jsem chvíli, kde vlastně jsem. Jsem na věčnosti? Slyším jen ticho a zpěv ptáků. Už takovou dobu jsem je neslyšel. Proč? Což za války ptáčci nezpívají? Průzorem přes otevřená vrata ke mně doléhá hřejivý paprsek a světlo z něj je tak intenzivní, že podvědomě musím zavřít oči. Tak takhle to vypadá v nebi! Okolní svět kolem nás je pořád stejný, a přesto je nám naráz tak teplo a zakoušíme tak zvláštní osvobozující pocit.

Z těchto úvah mě vytrhne hlas mého spolubratra Josefa Cukra: „Človče, co tu ještě děláš? Vstávej! Jsme osvobozeni. Naplnily se naše tak troufalé sny – přežili jsme to. Deo gratias!!!!“ Díky Bohu! Nemohu tomu uvěřit. A tuto tak sladkou novinu mi přinesl právě ten, jehož jsem před válkou tolikrát ze žertu oslovoval “Vaše sladkosti!!“ a teď se mi ta jeho zpráva rozplývá na jazyku a mými nozdrami zhluboka vdechuji tu omamnou nasládlou chuť svobody a pocitu zadostiučinění, až mi srdce radostí poskakuje. Tak jsme se přece jen dočkali! Celé mé nitro je připraveno okamžitě vyskočit, ale mé údy se ani nepohnuly. A tak tam rozpačitě ležím dál, úsměv mi mizí z tváře a zdá se mi, že nový den už pro mě není určen. A tehdy mě můj válečný zubožený spolubratr Josef popadne do náruče a vynese z baráku ven, kde mě spěšně převzalo několik párů rukou, které mě spolu s ostatními podobně nemohoucími vězni na voze odvezly na ošetřovnu. Vážil jsem v té době prý pouhých 40 kg a trvalo několik týdnů, než jsem se sám postavil na nohy a mohl chodit.

Po vyléčení z tyfu, revmatismu a další zdravotních neduhů jsem odjel za svými rodiči a sestrou

do Mělníka. Jak má sestra Anči s patřičnou hrdostí ráda říkávala: „na vykrmení.“ Domácí strava a vřelá rodinná láska dělají divy. A tak se ze mě za určitý čas, podle slov mého táty, „stal konečně normální kus chlapa.“ A já cítil takové množství životní energie, která se chtěla rozdávat světu, aby ho učinila krásnějším. Dokonce mé válečné útrapy došly svého uznání a byl mi spolu s několika dalšími válečnými vězni udělen Válečný kříž 1939.

V roce 1946 jsem byl mými představenými poslán do Anglie, kde jsem dokončil svá teologická studia a byl vysvěcen na kněze. V poválečném období jsem si tedy žil spokojeným kněžským životem, budoval různé organizace, měl jsem na starost studentskou mariánskou

družinu a při tom všem jsem studoval na Universitě Karlově historii a latinu. Musel jsem přece co nejrychleji doběhnout všechno, o co mě válečná léta chtěla připravit!

Zjistil jsem, že mé zážitky z války mi pomáhají vidět svět jinýma očima, vážit si i toho, co mi před válkou připadalo zcela běžné, nevýznamné. Konečně jsem cítil, že můj život má význam, mám určité životní poslání.

A pak nastal další životní střih.

Noc z 13. na 14. dubna 1950 bývá často označována jako Bartolomějská. Této noci byly mužské kláštery násilně obsazeny a řeholníci internováni do sběrných táborů. Já jsem té noci v klášteře nebyl. Byl jsem ale dopaden za několik dní a v zinscenovaném procesu odsouzen k 12 letům vězení. Můj životní sen, mé ideály o „zkrásnění světa“ se rázem rozplynuly. Má nejlepší léta, z nichž část už mi odcizila válka, mám strávit ve vězení. Proč? Přežiji opětovné bití a strádání, strach a fyzické vyčerpání? Zdi Mírova by mohly vyprávět mnohé o nelidském zacházení s lidskými bytostmi, ale také dosvědčit lidovou moudrost, že zvyknout se dá i na šibenici a že právě ve vězení byla navázána taková životní přátelství, která by pravděpodobně nikdy nevznikla. Můj pobyt ve vězení byl nakonec o několik měsíců kratší, a to díky amnestii prezidenta republiky v roce 1960.

Je to vůbec možné, že toto můj praprastrýček všechno vydržel? A že se nakonec dožil téměř 95 let? Kde se vůbec bere drzost těch, kteří si uzurpují právo rozhodovat o životě druhých? Jak zabránit tomu, aby jeden člověk ubližoval druhému? Proč vznikají války? Je jejich prvotní příčinou sobectví lidí? Touha mít se lépe než ten druhý? Nestojí ale za touto pohnutkou obyčejná lidská závist, která člověka žene, aby vztáhl zbraň proti jinému nebo v některých případech dokonce i sám proti sobě? Nezačíná válka už hádkou mezi manžely, šarvátkou mezi sourozenci? Je rozdíl, když člověka mučí, případně usmrtí, jiný člověk během světové války nebo v době míru? Může se člověk od zlých pohnutek k jednání vůbec osvobodit a vymanit se jim?

Moje matka mi vyprávěla, že v době totality, kdy začala chodit do školy, jim paní učitelka při výzdobě prvomájových mávátek vyprávěla o imperialistických velmocích, které se snaží zlikvidovat světový mír. Maminka v té době ještě vůbec nechápala, co slova imperialistický a mocnosti znamenají, ale protože se ve škole a v televizi tato slova opakovala dost často, rychle si je osvojila a při nejbližší příležitosti je před paní učitelkou také hrdě použila. Bohužel ne zrovna ve vhodném kontextu. A tak paní učitelka namísto imperialistických velmocí začala dětem raději vyprávět o dobrých a zlých lidech. Maminka, která byla z domova zvyklá, že spory se mají urovnávat pokojně, se rozhlédla po třídě a pomyslela si: „Z naší třídy by nikdo nikomu neublížil. Až my budeme dospělí, na světě už určitě nebude žádná válka. Vždyť je přece možné se domluvit.“ Tento svůj zážitek mi často opakuje, když se dívá na televizní noviny. Nejen že válek ve světě nebylo, ale je jich stále víc a víc. Kdo ví, kolik jich bude, až zodpovědnost za tento svět převezme naše generace.